

Валерій Бортніков

Тетяна Майко

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ВИБОРИ ДО МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ 2010 Р. НА ВОЛИНІ

Здійснено аналіз виборів до місцевих та Волинської обласної рад. З'ясовано рівень активності електорату, його ставлення до різних політичних сил та кандидатів у депутати місцевих рад. Простежено тенденції електоральної поведінки волинських виборців порівняно із виборами попередніх років.

Ключові слова: Україна, Волинь, місцеві вибори, виборча система, електорат, міська рада, депутат.

Walery Bortnikow, Tetiana Majko. Wybory do organów samorządu terytorialnego w 2010 roku na Wołyniu.

Autorzy przeanalizowali wybory do rad powiatowych i rady obwodowej na Wołyniu. Ukazali poziom aktywności elektoratu, jego stosunek do różnych sił politycznych i kandydatów na deputowanych miejscowych rad. Autorzy naświetlili także tendencje zmian preferencji wyborczych w porównaniu z wyborami z lat poprzednich.

Słowa kluczowe: Ukraina, Wołyń, wybory miejscowe, system wyborczy, elektorat, rada miejska, deputowany.

Валерій Бортніков, Тетяна Майко. Выборы в местные органы власти 2010 г. на Волини.

Осуществлен анализ выборов в местные советы и Волинский областной совет. Выяснено уровень активности электората, его отношение к разным политическим силам и кандидатам в депутаты местных советов. Отслежено тенденции электорального поведения волинских избирателей по сравнению с предыдущими выборами.

Ключевые слова: Украина, Волинь, местные выборы, избирательная система, электорат, местный совет, депутат.

Valery Bortnikow, Tatiana Maiko. The Local Authorities Elections in Volyn Region in 2010.

The analysis of the elections to local and Volyn regional legislative authorities has been done. The level of the electoral activity, its relation to different political parties and candidates to the local legislative authorities has been studied out. The tendencies of the electoral behavior of the Volyn voters in comparison with elections of previous years has been observed.

Key words: Ukraine, Volyn, local elections, the electoral system, electorate, local legislative authority, deputy.

Вибори до органів місцевого самоврядування 31 жовтня 2010 р. в Україні стали логічним продовженням президентської кампанії, оскільки головна політична боротьба розгорнулася між політичними силами — опонентами на виборах Президента України 2010 р. Вперше в національній практиці місцеві вибори проходили окремо від парламентських. Розведення виборів у часі передбачало можливість громадянам висувати конкретніші запити до ймовірних кандидатів, ретельніше контролювати хід виборів та брати активнішу участь у передвиборчій кампанії, що, в свою чергу, сприяло становленню активістської демократичної політичної культури громадян, згуртуванню місцевих громад [1, с. 50].

Вітчизняний досвід електоральної участі громадян узагальнено у працях багатьох українських авторів: Р. Балабана, Я. Давидовича, Д. Денисенка, О. Сушка, М. Томенка, Ю. Шведа та ін. На особливу увагу заслуговують праці волинських дослідників В. Малиновського, М. Находа, М. Тиского, Н. Романюк та інших, в публікаціях яких досліджено процеси національного відродження, становлення громадянського суспільства, висвітлено особливості виборчих перегонів на Волині на етапі демократичної трансформації українського суспільства. Але тематика виборів 2010 року на Волині висвітлена недостатньо, тому метою цієї статті є аналіз виборчої кампанії на місцевих виборах 2010 р. у Волинській області.

Як і попередні, місцеві вибори 2010 р. проходили за новими виборчими правилами — було застосовано змішану (мажоритарно-пропорційну) виборчу систему щодо виборів до

міських, районних та обласних рад. Половина від кількості загального складу депутатів цих рад обиралася за виборчими списками від місцевих організацій політичних партій у багатомандатному виборчому окрузі, межі якого збігалися з межами області, району, міста, а інша половина — за мажоритарною системою відносною більшості в одномандатних виборчих округах, на які поділяється територія області, району, міста. Процес обрання депутатів сільських, селищних рад та сільських, селищних, міських голів не зазнавав істотних змін — він проводився за мажоритарною системою відносною більшості. Таким чином, голосували за персоналії, кандидатів, які балотувалися в одномандатних округах, а перемагав той, хто набрав найбільше голосів.

Чергова зміна виборчої системи була викликана недосконалістю попередньої пропорційної моделі, що не виправдала суспільних очікувань, зокрема й у розвитку муніципальної влади. Зокрема, так і не було досягнуто цілей, які вона мала вирішити: підвищити роль та відповідальність політичних партій в управлінні місцевими справами; забезпечити пропорційне представництво в органах місцевого самоврядування основних політичних сил, що адекватно відбивали преференції громадян України. Не повною мірою виправдалася надія на те, що політичні партії стануть головним суб'єктом підготовки та висунення кадрів до місцевих органів влади, що мало б позитивний вплив на муніципальну кадрову політику. Однак головним недоліком пропорційної системи стало запровадження сумнозв'язних закритих списків, що мало низку недоліків. Так, виборець жодним чином не міг впливати на формування цих списків, усе віддавалося на відкуп керівникові партійної організації. Фактично виборці голосували саме за партію, а не за окремих кандидатів, адже реально доступною була інформація лише про перших п'ять представників виборчого списку. Крім того, пересічні громадяни не мали жодної можливості впливати на порядок розміщення кандидатів у списках. Така практика відкрила шлях для залучення у виборчі списки людей, далеких від політики, але наділених високою платоспроможністю. Разом із мандатом вони одержували можливість впливу на прийняття рішень у власних корпоративних інтересах.

Особливо складною була кампанія для політичних сил, які вперше приймали участь у виборах. Адже кількаразова зміна правил гри фактично напередодні виборчої кампанії ускладнила процес формування місцевих команд, які достеменно не знали, чи будуть вони допущені до виборів. Однак завдяки скасуванню поправки про можливість участі у виборах тільки тих партій, місцеві осередки яких зареєстровано за 365 днів до виборів, нові партії все ж були допущені до виборів, що однозначно сприяло демократизації електорального процесу.

Вперше до місцевих виборів було прикуто таку велику суспільну увагу, адже вони стали своєрідним іспитом і для політичної сили, що підтримувала чинного Президента України, і спроможності опозиційних сил на реванш за програш на президентських виборах. Як справедливо зазначають українські вчені, загалом місцеві вибори 2010 р. можна характеризувати як перегрупування політичних сил, але в жодному разі не як чийсь упевнену перемогу або чийсь нищівну поразку [2].

Волинська обласна виборча комісія зареєструвала списки кандидатів у депутати обласної ради в багатомандатному виборчому окрузі від 35 політичних партій (2006 р. — 34 партій та блоків), а також кандидатів у депутати по сорока одномандатних мажоритарних округах. На той момент обласним управлінням юстиції було зареєстровано 119 обласних організацій політичних партій. Загалом на Волині в голосуванні взяло участь 400 964 осіб (60 % виборців), що став одним із найкращих показників по Україні, однак найнижчим в області за останні десять років [3]. Ці вибори показали неабияке зростання чисельності протестного електорату. До речі, на Волині майже 6 тис. виборців (10,7 %) не підтримали жодну з політичних сил.

На Волині в багатомандатному виборчому окрузі прогнозовано перемогло ВО «Батьківщина» — 23,36 % (2006 р. — 41,36 %); на другому місці Партія регіонів — 18,86 % (саме такий результат 2006 р. отримала «Наша Україна»), третю позицію зайняло ВО «Свобода» з 7,44 %, трьохвідсотковий бар'єр також подолали партії «Фронт Змін» — 4,73 % і «Наша Україна» — 3,72 %.

Результат Партії регіонів, з урахуванням явки виборців, дав змогу цій політичній силі закріпити свою присутність у традиційних для неї регіонах і збільшити її в Центрі та на Заході країни. Однак результати у Волинській області істотно відрізняються від загальноукраїнських. Так, якщо у процентному відношенні по Україні підтримка ПР зменшилась на 7 %, то на Волині навпаки збільшилась на 9,26 %; кількість голосів, відданих за ПР по Україні, зменшилась більш як на 37 %, по Волині, навпаки, зростає підтримка на рекордні по Україні 58,72 % (табл. 1). Для порівняння: приріст результату ПР, порівняно з першим туром президентських виборів, крім Волинської області, зафіксовано на Київщині (+34 %), Івано-Франківщині (+29 %), Черкащині (+25 %), Вінниччині (+16 %), Хмельниччині (+11 %). У всіх інших регіонах підтримка ПР зменшилась.

Таблиця 1

Голоси, отримані в підтримку Партії регіонів на Волині та Україні під час виборів 2010 р.

Регіон України	Результати В. Януковича в I турі виборів Президента України		Результати ПР на виборах до Облради за партійними списками		ПР отримала (+) втратила (-)		Явка на місцевих виборах
	кількість голосів	%	кількість голосів	%	кількість голосів	%	
Волинь	56 320	9,6	89 390	18,86	+ 33 070	+ 58,72	473 964 (60%)
Україна	8 386 001	37,25	5 212 463	32,23	- 3 173 538	- 37,84	16 172 109(48,22%)

Джерело: Ведернікова І. Будинок з химерами / І. Ведернікова // Дзеркало тижня. – 2010. – 13 листоп.

За висновками аналітиків, істотному покращенню показників Партії регіонів на Волині в місцевих виборах 2010 р. сприяла участь у них голови Волинської ОДА Б. Клімчука. Завдяки цьому досвідченому та харизматичному політику частка голосів за ПР у північній частині області була порівняно великою. Крім того, по мажоритарних округах своїх депутатів провели ще дев'ять політичних сил: ВО «Батьківщина» — десять; Партія регіонів — дев'ять; Народна партія — сім; Єдиний Центр — чотири; УРП «Собор» — два; ВО «Свобода», «Наша Україна», Аграрна партія, Селянська партія, КПУ, «Солідарність жінок України», «За Україну!», «Сильна Україна» — по одному [5, с. 59, 64]. Загалом на 80 депутатських місць до обласної ради пройшли представники 14 партій, а загальний склад був таким (табл. 2):

Таблиця 2

Результати виборів до Волинської обласної ради 2010 р.

№	Назва партії	% голосів	Число мандатів
1	ВО «Батьківщина»	32,5	26
2	Партія регіонів	27,5	22
3	Народна партія	8,8	7
4	ВО «Свобода»	7,5	6
5	«Наша Україна»	5,0	4
6	«Єдиний Центр»	5,0	4
7	«Фронт Змін»	2,8	3
8	УРП «Собор»	2,5	2
9	«За Україну!»	1,2	1
10	«Сильна Україна»	1,2	1
11	Селянська партія	1,2	1
12	Аграрна партія	1,2	1
13	КПУ	1,2	1
14	«Солідарність жінок України»	1,2	1
Разом		100,0	80

Джерело: Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : кол. моногр. / В. І. Бортніков, Н. Н. Коцан, Н. В. Павліха та ін. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – С. 170.

Загалом вибори до місцевих рад в області відбулися без значних порушень, які могли б істотно вплинути на результати волевиявлення. За результатами експертного дослідження «Місцеві вибори-2010», відповідність виборчої кампанії у Волинській області демократичним стандартам вільних і чесних виборів оцінена в 4,72 бали за семибальною шкалою, що є кращим результатом, ніж у середньому по західному регіону України — 4,27 бали [6, с. 171].

В ході першої сесії VI скликання Волинської обласної ради її головою було обрано В. Войтовича, представника Народної партії, за якого віддали свої голоси 47 депутатів із 79. За його суперника, чинного голову обласної ради А. Грицюка, проголосувало 29 депутатів.

Що ж до виборів міських голів, то в містах обласного значення, як і на попередніх місцевих виборах, зміни відбулися в Луцьку та Ковелі: в Луцьку міським головою обрано М. Романюка («Сильна Україна»), в Ковелі — О. Кіндера (ВО «Батьківщина»). У Володимирі-Волинському й Нововолинську все залишилося без змін. Із 16 голів районних рад із попереднього скликання на своїх посадах залишилися лише двоє: М. Макарук (Ратнівська райрада) та А. Музика (Рожищенська райрада). У районах області відбулася лише одна зміна — в Іваничах селищним головою став Ф. Войтюк. Люди переважно довірили здійснювати владу чинним головам, наприклад, Любешівським селищним головою вшосте став П. Хомич.

Запекла боротьба йшла за депутатські місця до міських рад (міст обласного значення). Наприклад, на 25 депутатських мандатів у одномандатних округах у Луцьку змагалися 495 осіб, тобто майже по двадцять кандидатів на одне депутатське місце. Обласна організація ВО «Батьківщина» отримала сукупно 70 мандатів, що згодом дало можливість вирішального впливу на місцеву політику та кадрові призначення (табл. 3). ВО «Батьківщина» сукупно отримало 43,3 % депутатських місць у представницьких органах влади міст обласного підпорядкування та 50 % посад міських голів.

На друге місце вийшло ВО «Свобода», однак її представництво було недостатньо чисельним для здійснення вагомого впливу на місцеві справи, особливо в Ковелі та Нововолинську. На відміну від обласної та районних рад, у цій категорії органів влади низький результат отримала Партія регіонів, яку в чотирьох міських радах представили усього 17 депутатів.

Таблиця 3

Партійне представництво в міських радах міст обласного значення

Місто/ кількість депутатів	Луцьк (50)	Ковель (36)	Нововолинськ (40)	Володимир- Волинський (36)	Разом
ВО «Батьківщина»	24	19	17	10	70
ВО «Свобода»	9	2	3	4	18
Партія регіонів	4	2	7	4	17
«Фронт Змін»	4	3	4	3	14
«Наша Україна»	2	2	2	4	10
«Сильна Україна»	2	2	—	6	10
«За Україну!»	4	—	1	—	5
Народна партія	—	—	—	3	3
Єдиний Центр	—	—	3	—	3
«Совість України»	—	3	—	—	3
УНП	—	1	—	—	1
НРУ	—	—	1	—	1
СПУ	—	1	—	—	1
ПППУ	—	—	1	—	1
НДП	—	1	—	—	1
«Молода Україна»	—	—	—	1	1
«Народна влада»	—	—	1	—	1
Європейська партія	1	—	—	—	1

Джерело: Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : кол. моногр. / В. І. Бортніков, Н. Н. Коцан, Н. В. Павліха та ін. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – С. 172.

Що ж до виборів районних рад, то, враховуючи змішану систему, політичний спектр на районному рівні істотно розширився порівняно з минулим скликанням. Так, якщо депутатами районних рад в 2006 р. були представники 13 політичних сил, то в 2010 р. — 23.

Представництво у всіх радах отримали лише дві партії — ВО «Батьківщина» та Партія регіонів. Близький до цього результат отримала Народна партія, її представник не пройшов лише до Володимир-Волинської ради. У районах найбільше мандатів отримало ВО «Батьківщина» — 243. Однак ці результати значно скромніші порівняно з минулими виборами, коли 446 депутатів від БЮТу склали половину депутатського корпусу в Іваничівській та Рожищенській, понад 40 % — у Володимир-Волинській, Луцькій, Любомльській, Ковельській,

Локачинській та Шацькій райрадах. Більшість «бютівці» мали й у містах обласного значення: у Луцьку (23 із 45); Ковелі (19 з 36); Нововолинську (20 з 37 депутатів). Натомість ПР, котра в 2006 р. мала лише 14 депутатів у п'яти райрадах, цього разу здобула 152 мандати [7, с. 209].

Повністю відійшла на маргінес політичного процесу області Соціалістична партія України, котра зуміла провести своїх представників лише до однієї районної ради, натомість інший представник лівого спектру, КПУ, до п'яти. Здавалося, що електорат Комуністичної партії, кількість якого з кожними виборами на Волині істотно зменшувалася, вичерпався, однак саме на цих виборах комуністи показали доволі несподіваний результат: саме комуніста обрали головою Любешівської районної ради. Перемогу комуністів у цьому районі можна пояснити відтоком до КПУ виборців від інших лівих партій, а також авторитетом першого заступника голови Верховної Ради України А. Мартинюка, який підтримує постійний зв'язок зі своїми земляками, істотно допомагає їм у вирішенні багатьох життєвих проблем.

Отже, вибори до місцевих органів влади 2010 р. жителів Волинської області показали активістський тип політичної культури волинян, ознакою якої є високий (порівняно з іншими областями) відсоток участі громадян у виборах представницьких органів влади. В той же час активність виборців Волині, порівняно з виборчими кампаніями минулих років, впала. Вибори також показали неабияке зростання чисельності протестного електорату. Населення області, ставлячись критично до теперішньої влади, переважно голосувало за представників опозиції, які уособлюють національно-демократичний спектр української політики.

1. *Виборче законодавство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування* / [заг. ред. Є. В. Радченка]. – К. : Факт, 2003. – 216 с.

2. *Денисенко Д.* «ГЕПАбене» для України / Д. Денисенко // Дзеркало тижня. – 2010. – 13 листоп.

3. *Романюк Н.* Часу для ейфорії та святкування перемоги немає / Н. Романюк // Волинь-нова. – 2010. – 09 листоп.

4. *Ведернікова І.* Будинок з химерами / І. Ведернікова // Дзеркало тижня. – 2010. – 13 листоп.

5. *Наход М.* Місцеві вибори – 2010: Волинська область / М. Наход // Місцеві вибори. – 2010. Пульс країни / [відп. ред. А. Когут, К. Сідаш]. – К. : Лабораторія законодавчих ініціатив, 2011. – С. 57–65.

6. *Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ – початок ХХІ століття)* : кол. монографія / [В. І. Бортніков, Н. Н. Коцан, Н. В. Павліха та ін.]. – Луцьк : Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 656 с.

7. *Малиновський В.* Волинський вибір – 2006 / В. Малиновський // Волинь. – 2007. – Число 8. – С. 195–216.